

Катарина Ристић

СТЕНА МАЈЧИНСКЕ СИЛЕ

(поводом филма Питера Вира: "Излет на Високој Стени")

Отмена кочија, сасвим у власти величанствених предела кроз које бива ветровном дивљином својих коња ношена, препуна је крхких, неизмерно нежних девојака. Оне, попут малих шумских животиња, неукротно-неухватљивих у својој живости, у једном узајамном сазвуку, па ипак свака за себе, продорно-одсутно зуре у самоотварајуће пространство у кога се, сваким удахом и издахом, све више утапају. Изобиље чистог пространства оне су постепено до те мере урониле у себе – свака кроз своју особену призму посматрања – да предела више и нема, већ остаје само њихово немо зурење у бесконачни простор једног *нигде* себе-губљења у властитој унутрашњости. Тако свака од њих, с изразом уроњености у сопствену слику околине, плимом и осеком таласних дисања предела које су у подударности с ритмованим звуком кочије, доприноси стварању једног – сред процепа сударних им дахова – заједничког духа атмосфере. И тај дух, који је ослонац моћи њиховог преображајног израстања из овог магновења, јесте дух коначног проговарања *тишине зрцаљења*, као у мрежу укрштајних им резонанци дахова, предуткане. А то проговарање, догођено на нивоу тренутка, беше изванзвучан зов за буђењем (у оквиру самог сна пространства) оног плама сагоревања тамно-душевних есенција присутних, чији ослобођен трепетни звук, као паузично обрнут у себе, беше захватио читаво крилато биће кочије и прожео језом познатог даха непознатог кости и ауре нежних девојака у њој. Отуд оне, уснуле у својој олујној непокорности, попут чуваног пупољка зоре у ковитлацима пред-космичке ноћи, широм отварају своје продорно-сањалачке очи, у неизмерној слутњи наиласка дуго чеканог а све време привиђаног призора: сањана удолина планинског венца, место сабирања свих одјека – крајњом особеношћу окружујућих је шиљака, те демонском смелошћу њихове узајамне разбацаности (*облик рашчупаности* што прекорачује и саму границу замисливог) – чудесно саприпада једном јединстваном ланцу горја.

И оне тада сабираху, у зрцалима својих очију, један одсев – који припадале, из сазвука њихових мисли управо исповрнутом, пределу; те тренутачно већ и продираху у његову унутрашњост – прострујавањем нити слепо-одапете стреле погледа кроз све његове скривене углове. Тако оне најпосле дођоше до сазнања да се сам тај предео састоји од извесних – с њима као посматрачима садејствених – струна, дотеклих од клупка удаљено-звезданих зрачења. И тада, успокојавајућим уструјавањем у овај флуид, што гаси жеђ за даљином, оне саме, са плавичастим сјајем у стакластим језерима својих очију, опажаху **како контуре њихових мисли све више приањају уз контуре предела** – односно: уз једно, из сведено-геометријских облика њихових мисли, управо створено тло, које управо спознадоше као меко-зелено тло својег починка.

Оне се, из нагло заустављене кочије, незадрживошћу попут планинске бујице, спустише до самог извора речице, што змијолико опкољава цело здање горја – привучене, већ са знатног растојања, магнетном силом огледалског дна вода. И након што се загледаше у ово врело одражавања неслућених размера оног горе, једна сребрна, ситно-жмиркава звезда показа себе на тренутак, испод вела пролазећег облака. И тад једна од њих рече: „Ове лепотом згромљујуће стене чекале су хиљадама година на нас*. И оне, иако спрам нас неупоредиво моћније, нису ништа без свог огледања у нама, а ми опет ништа нисмо без огледања у води њеног подножја – у кристалу нашег заветовања на овековечавање свега овде виђеног кроз преливно-архитектоничну тканину наших речи”. И осмотривши тако себе, у врелу огледања саме могућности за властиту наизменичну појаву и ишчезнуће, разиђоше се, коначно, дуж силазне дрворедне катедрале, свака на своју страну – вихором свог заноса понесене.

Змијолика стабла држања звезданих ројева у својим крошњама стопише се са бићима ових девојака, које их изабраше, у један корен. Тако да у међувремену придошли нови посматрачи, упркос тога што су знали да су то девојке из оближњег интерната, опазише их, у првом трену, као бића која израњају из праживотног корења шуме – као део јединственог колажа игре светлости и сенки шуме. У својој блаженој одсутности, враћене из ропства једне установе у елемент коме изворно припадају, беху прожете извесном сетом, услед свести да то неће трајати дуго. При том, њихова лица, гануто-усхићена, уз косо-угаону продорност зрачеће им одлучности, поседоваху ауре продисавања једне најунутрашњије мекоте; те саме као да бежаху последњи производ ерупције извесних дубински им суспрегнутих хтења. Јер оне, час у одговарању

хладноћи самоуроњеног израза својега духа, беху кобне; час, у одговарању неухватљивом стању безинтересно-отвореног израза својега духа, беху ањеоске; док им црте лица одаваху на-себи-зауостављен вртоглав мисаони ток: многострукост односа у које наизменично ступаху њихови условно разлучиви аспекти: – некад меки и превојити, некад оштри и карактерни. Сваки елемент на њиховом лицу беше тако специфично акцентован да увек указиваше на *елемент опречне визуре*, из које би, услед тек за мало помереног угла, претходна целина у потпуности мењала свој изглед – то беше незамислива преосетљивост изгледа на промену углова и осветљења! И та флуидност њихових ликова, што одаје један другачији закон лепоте, на чију се полифоност не може применити ниједно њено фиксно мерило – управо попут ових стена у чијем су подножју оне заселе – не може бити веродостојно виђена а да не изазове промену у свести посматрача. А ко год за такву промену, попут већине, није спреман, тај нити величанствену природу нити ове девојке које њеном елементу припадају, није кадар да сагледа – јер су оне, као и природа, вазда маскирајуће, дискретне. Међутим, тек услед тога што оно што (још) ниоткога није виђено – па макар то била и згромљујућа снага ових природних здања – заправо не постоји (тек је у стању своје могућности), утолико се и на овом светлом месту девојачког починка нашао и један редак, прави посматрач. И он изненада некоме рече:

– Убрзо сам одустао од жеље да их насликам: то би било као окаменити бујицу чији сваки поједини трен, онда када се фокусира, обуставља ланац покретних слика – које су већ и унутар-себе-мноштвене. Тако би се њихов изглед могао расути на хиљаду слика од којих ни једна не би личила на другу. Такође, не бих могао да о њима ишта кажем а да при том не учиним неправду према сустваралачкој изворности властите перцепције. Али то нипошто не значи то да су оне у принципу неизрециве. Већ су оне само претећа опомена за нас да са нашим језиком нешто није у реду – чим опстаје над потиснућем и прогонством изворно-животне силе, односно, оне преосетне струје говора што ствара свој властити писмен текст. И то путем запетљавања у шифарски знаковник само оних слика што су – дивљаковим чуђењем – изузете из природе. Јер све се те слике (издвојене митске сцене) врте око *догађаја чуђења*, односно, око *пра-језика* чији је корен у мајци-земљи. Себе-свесна биљка пра-језичја мајке, ишчупана је из свог пра-камена и премештена у један вештачки уређен те насилно ограничен простор: – кулу признатих закона синтаксе. А то све беше урадио изванзвонски злодух: врх друштвене моћи, у својој безнадној тежњи да у његов бескрајно неживи механизам упрегне и укроти, те да до краја исцрпи ону тајно-животну силу што се огледа у биљно-вилинском свету бестрасног усхита пролиставања. Тако они непрестано добијају само костуре и љуштуре једне силе која им венући победоносно измиче!

Посматрачу су се највише урезале у сећање **три девојке**: оне које су се, у својој полу-игри, често називале мојрама, и које су – исто као и митске суђаје којих, сходно месечевим менама, беше три – носиле ловорове венце на главама; док им хаљине, облика цветног звона, беху беле – јер су одговарале месечевој корони.

*

*   *

Лице прве међу њима која ту беше наишла, а коју зваху Ингра, представљало је жив пример једног неуобичајеног споја: у њој су се сударали мачколико-птичји и одуховљено-интелигибилни елементи, те су се узајамно претапали – на “клизавој” површи својих прелазно-угаоних момената: то беше лице истовремене непојамне благости и непојамне оштрине карактера. **Задршка плиме њених мисаоних токова** као да беше предуслов њихове елеганције у испољавању, док њена тишина као да беше ледени израз оног што она (– будући да је то нешто, као њоме још нерођен плод, заштитено белином сопствено-светлосног овоја –) још није у стању да изрекне. Отуд је свака могућа мисао о њој била осуђена да буде **ако не одмах поништена онда прекројена**, измењено акцентована. Јер зрачење њеног присуства није производило друго до лик једног бесконачног измицања. Сходно томе – она се читавом својом фигуром угињала пред сваком маленошћу коју би успут сусрела. А у стањима замишљености, приликом починака, као да имаше отуђен однос спрам својих руку, које – ветром залелујане гране – нехајно одлагаше на тло. Тада оне – беспутне – испољавашу сопствену интелигенцију, каква прати процес њеног мишљења – често му скретајући утврђен ток.

Ту су били и ванземаљачки елементи њеног лика: – на темену зашиљена лобања, што гради троугласту вучје-вилинску конфигурацију са такође шиљатим врховима ушију, као и са кобно јој искошеним рубовима очију – а што све скупа стајаше у окомитој линији са дугачком и танком линијом носа. Уз то, њена непрегледна мисаоност, што одговараше дим-плавичастим одсевам уоквиреном сивозеленилу очију, као да беше само одјек њених, из сребрне измаглице периодично палећих, бакарних жица из косе – која беше мека, прежива и пресјајна као шумска живица: дакле, коса што се свакој наметнутој једноти облика опире самом безбројношћу својих одбегло-малених слапова. Коси крајеви очију, дугачких као у древне Египћанке,

те положених у увучен простор између сразмерно им дугачких змијорепих обрва те јаче истакнутих мајских јагодица, условили су извесну пребогатост у-себи-преламајућих зрачења; тачније, једну сферу вишезначно преливајућих линија и сенки, која чини **њено у-себи-обухватно видно поље** – које распршен зрак властитог погледа усисава назад у понор његове прекомерно раширене зенице.

Код ње беше *уједно* присутна и античка стаменост фигуре и израза и једно неизбројно хаосно мноштво: – заиграно-пресецајући, преситно уткани под-елементи, који свескупа даваху **ветровитост њеном лику**; – **олујну атмосферу** у којој и она беше, вихором свог бескрајно одгађајућег битисања, периодично нестајала. Филигранска грађа њених рамена, односно, ситно-сенковити дуборез свих телесних зглобова, који имаху пренаглашено шупљикаве чашице, беше оно што њеној фигури већ и у стању мировања даваше **наговештај покрета**: – **израз чежње за отиснућем**, из **става занемеле прикованости**, у уназадно пространство једног птичје-приматног живљења. Као и у древне Египћанке: племенито преиздужен стас у струку не беше на штету његове овалне обликовности, а истовремено још стајаше у хармонији са њеним у висину издуженим теменом главе, те са немалом дужином њених прозирно-тананих прстију, чија шака као да се попут палминог листа продужавала из вретенасто-дугуљасте гране палмине.

Стална напетост између зглобова и мускулатуре, као да изражаваше спремност њене воље за **покрет прво-идејног себе-стварања**, и то оне која остаде запретена у ломно-зрачној шупљини зглоба: – попут пламтећег фитиља духа који још тиња у пећини на-себи-изокренуте констелације неба. И то је пламен који коначно угушује себе у диму властите твари, али који, с друге стране, **ослобађа простор за један обновљен круг удаха и издаха, за сталан проток једне спољно-ветровне струје**, и то кроз само средиште њеног бића: – тачније, све до најскривеније-патничке дубине њеног даха, која беше предодређена за потпуну изложеност неизмерноме. Управо отуд следи тријумф, у виду проласка водошумне струје свег ноћног пространства кроз срце-пулсни филтар њене одвећ стегнуте ауре – односно, кроз згуснуто-организмичко језгро њене увек изнова преобликујуће атмосфере; то је тријумф проласка њене – из тачке бескрајног отуђења уназад себи дозване – воље, кроз жичани инструмент једног изновног (прапечага разрешеног) стварања.

Сасвим чудесно је било то како је она сваку ситуацију своје препуштености немерљиво суровој игри случаја (– а која беше резултат њеног несвесног одрицања од сваке своје наслеђене премоћи –) претварала у снагу унутрашњег преображаја. **Јер она се тиме доводила до онаквог стања прекомерне рањивости које је било уистину излечиво само путем повишене мере њене осетљивости**: – отвореношћу за сазнање нечег непремостиво далеког што (по њеној слутњи) стајаше у основи блиског удеса. А то *новоспознато* пружаше *потајну економију безослоначног живљења*, или *лебдећег одржавања над кладенцем пропасти*: – *над водоодразним ликом* сопствене још непознате смрти, из чије се неизмерљиве дубине једино по себи црпи сам бесконачни живот.

Њој, као и првој од мојри, Лахеси, за лично симболичко обележје одговараше срп младог месеца: – полукружна посуда, зрцало што предупредује **идеју суседства** – између ње и мајчинског космоса. А сам срп, што подржава звезду њеног сопства, беше у пра-небо узнесен отисак једне скровите долине – водошумно удубљење највишег планинског врха; тај срп беше свеуједно и отисак морске пећине, што ствараше еонски непроменљив клубук гигантског таласног удара. И тек тим путем **од месечевог српа постаде лира**: инструмент ускрсавања једне потиснуте јер страховне успомене – на трен праљудске уроњености у сво васионско неизмерје.

Другу која се појавила, а коју зваху Ирма, као да су обликовали уједно складно ритмовани и скоковити звуци прашума. Носила је у себи нешто дивље и митолошко, а истовремено и цивилизацијско, високо маниристичко. Беше толико малена и ситна, а поврх своје љупкости још до те мере складно обликована да беше налик на играчку или нешто бестелесно, само нацртано. Имала ја крупне тамне очи еонског прасјаја и косо-веверичјег облика, смештених између високо извијених, јаких обрва, и благо истакнутог овала јагодица, са уносећим контрастом њихове пресвућености кожом снежне мат-белине. То беху очи свеобухватно анималне душевности, у којима ничије појединачно бивствовање још не беше излучено, али и очи једне, код вечине људи иначе изгубљене, соколске оштрине брзо-погледног разлучивања. Њени покрети увек су осцилирали у устаљено-полукружним ритмовима неопажљивог узимања замаха за **нагло-узводни покрет**: – излет у грчевито новоосвојен простор за-себе-тражене слободе одређивања; то беху, код ње, осцилације између монотоних ритмова колективне природе и иступа ка пркосном обележју своје сопствене природе. За разлику од Ингре, у које глас беше час дечје-мелодијски, час из-дубине-одзвањајући, пригушен или одумирући, час пребрз, преоштар и преодсечан, а усне јој тек говором добијале одређенији облик, Ирмин глас беше птичје полетан и шупље-акустичан, и чудесно, увек некако већ унапред складан. Али истовремено ту беше и **врло клизавих амплитуда** – које као да изражаваху њену тескобу, или тек полуартикулисан најдубљи отпор у односу на један прекомерно уређен и преосветљен простор: – заграђен

простор на њу **још за детињства бачене мреже**: то беше злокобно грање свејезичја, стање предстваралачки умиреног хаоса, изражено у виду доминантне слике њене мајке која бескрајно умилно њу заробљаваше. Али, њена побуна као да беше још незавршена, и отуд, читав њен карактер мутан: као да је одвлачећа сила корења, у виду потиснуте успомене на свет у коме владаху мајке, била несразмерно већа спрам сваког њеног дуго припреманог покушаја осамостаљења. Јер он би увек остајао само копијом могућности једног покушаја, какав би за циљ имао осветљење ране у срцу мајчинског космоса: – оне коју задаје *рад њеног клатна*. А то клатно је уједно и *крст-вретен*о што исцртава пресек свих могућих путева/времена, те које одатле извлачи **прекретницу** – ка свему раскидној, просторотворној будућности; заправо: **брану** повратка у рај сведоживљености, зарад његове замене с чудом сопствене новопоетске изрецивости.

Неразмршено и готово нетакнуто је од њене стране (уколико се она ту поистовети са Клотом) остало клупко звездано-језичког ткања; а благотворни учинак свему осовинске звезде-покретнице, што једина многоструко суочава и преплиће светлу и тамну страну месечеву, остаде замрзнут на свом прелетном покрету. И она сама отуд остаде на томе да обликује свемирску посуду сакупљања месечевих хладних суза (од којих сваку чини засебни догађај нечије смрти); те да, на самом крају, излучује нит довољно танку да се провуче кроз *лабиринт прве светлости, звездано пра-клубко, или мајчину чудовишну загонетку*; те да, преобразом канибалистичког карактера те исте, створи образац новојезичког тумачења *мапе неба*. И тек би *та нит* била **сребрни једнорог, инструмент** за откривање једног истовремено новог и старог, јер ниоткога још расветљеног, редоследа: – плана за звездано паљење и гашење. Али, и он сам би – као тек њоме обелодањен патент истовременог стварања и складиштења створеног – остао да стоји под неразмломљеним печатом. И у томе би био онај важан део њене заслуге.

Њој за лично-симболичко обележје највише одговара полумесец мојре Клите, који уједно беше фаза буђења у ноћи злокобне водене нимфе; којом, када неко бива одмамљен, тад је уједно и осуђен да попут барке древно-сутоњег сунца потоне, те да буде одвућен **грабљивим грањем, подводним растињем** њене неумољиве воље – уобличене у крајњу зло-пресуду. Јер, немилосрдно ту бива осуђен сваки завидљивац-према-животу да буде одвучен све до пећинског бездна вода, из кога извире звук јарко-светлосне коби те исте нимфе; а то је пра-звук, као смрзло-усликовљен ехо више недозовљивих времена мајки.

Трећу, коју зваху Марго, као да је обликовао сам сеновито-меко-магличаст и уједно сузно-камени Лик Месечев. Лунатичка "лажљивост", искричава враголастост те наднеизрециво преживотна љупкост беху комбиноване са једном крајњом одсечношћу и хладноћом карактера – камелеонском љуском њене пред-свесне самозаштите спрам за њу разорних законитости спољашњег света – према којима, **услед леда своје чисте ироније**, заузимаше тек бескрајно безличан, пасивно неутралан став: отуд и њено лице – сред чисте коби уобличено – често имаше хладно-бесан, језовито-натмурен израз. Ваздушаста конструкција целе њене фигуре као да од чисте мисли беше саграђена, а беше удова грађених као у срне, те јој корак беше лако-прелетан, блажено крупан као у детета. Она цела као да припадаше неком давно ишчезлом свету зрачне згуснутости свих минијатурних, **луцидно мисаоних облика**. И док је, самоуроњеног изразица – са очима које у себи садржаваху пресек година, те које као да упијаху управо сопствену светлост – лутала кроз густе шуме храстова, глава јој је изгледала као скрушена чашица неког цветног звончета што се у предвечерје склапа назад у тамнину сопствених сокова. Али изблиза се могло видети и то да њене очи /тамнозрачне, узанодугачке, или интровертно положене, уз поседовану благу специфичност облика доње ивице – црта што изражава жал на Лицу Месечевом/ не изражаваху друго до **продужену јекну** /уз оближњу литицу обореног/ **мртвог стабла**. Управо попут пролетњег прецретавања још сасвим свежих цветова, услед сањалачког изобиља властите им чашице, беху и њене очи пуне слутње својег постживотног клијања. Али, оне дуго задржаваху ту слутњу у својим годовима; стога беху **животодавни кратери, што врше закривљење путање прво-одаслате силе**.

У њој – **попут Адрастеје планинске** – беше бескрајно неухватљив покрет ветра, што испуњаваше међупростор воде и стења, а који се сурвава низ стрмину испраћаја сеновитог даха Месечевог; те одатле, **снагом без-освртаја**, стреми **к другој обали**, или **обзорју акумулације свему преокретног, хучног пенушања**. Отуд њен танано-звонки глас често беше помало потамњен, или враћајући завршном нотом у дубину; тј. на пут заобилазног проналажења свог тамно-душевног отвора – који је отвор светло-пробијеног лука њоме још никад досегнуте јасноће продорног свесагледавања. Јер њен покретач, од којег се ту заувек с љубављу окренула, беше Дух Старице, јављен у лику пуног Месеца, што се жално надвио понад маглом обавијене низбрдице – а који непопустљиво нагони путника на заборав догођеног. Али, то само на тај начин да га при том надахњује на обнову сећања на оно *још недогођено*. То је **присећање на** – под маском последње изгубљености прикривен – **путоказ градитељске будућности**: – онај који у свом неосвешћеном виду почива у *неизабраној или пренатрпаној прошлости*. То је залеђен израз у-трени-приказујућег наличја ствари, кога

може да ослободи на њихову површину још само мојра Атропа, она што пресеца уже судбинског ткања: – “она која се не осврће”, “неумољива”, од свих мојри “растом најмања, али и најстрашнија” (Роберт Грејвс*).

*
*   *
*

Беше дошао тренутак када је требало да се окупе за полазак на Висећу Стену. Осим њих три и једне сенилне васпитачице која им беше стална нежељена пратња придружила се, из чисте радозналости, још једна дебељушкаста девојка, по имену Едит. Али, оне не беху знале зашто њихова верна пријатељица Сара није дошла. Остала је у интернату јер је била од стране управитељице кажњена због недозвољеног ширења “песимизма”, – због тога што је уместо прописаних стихова научила овај: “Јер, ми смо само љуска, само лист: а све се у нама око плода врти, око преогромне смрти.” (Рилке**). Сличне ствари су изводиле и друге девојке, али је Сара, племенито-узане главе, бледог овалног лица с крупним срнећим очима, била сироче, те је сав управитељичин гнев, како због њеног тако и туђег држања падао углавном на њу. И како није било другог одазива, и пошто није остало још много времена до заласка Сунца, Марго се прва осмелила да упита главну учитељицу да **њих пет**, рачунајући при том и васпитачицу која би им се касније придружила, крену саме.

Прошавши кроз долину пуну сударних микроконстелација (– које су један скупни производ разнородних цватњи, какве изаткаваху прозирне лепезе од својих одметнутих малености –) њих четири се коначно зауставише пред *самим гигантом*: то беше венац готово неземаљски резбарених шиљкова – који, својим разбацано-неуређеним облицима, обитавајућим у једној сасвим немогућој истовремености спрежног опстанка, беше уједно гротескан и страхотан: **гротескан**, јер је пред њим све друго живљење, које стално ка нечему стреми, а при том не опажа испуњење живота у самодовољном бићу планине, постајало бесмислено. Зато, Марго, пењући се све живихније, али видевши колоне људи са велике висине, изненада реће: – Погледајте, изгледају као мравињак, сви ти људи живе без икаквог смисла!* – Али, можда они обављају неку функцију које ни сами нису свесни!**; одврати Ирма; Ингра би, међутим, на то додала: – Све отпочиње и завршава се на правом месту и у прави час!***. Јер планина **живи смрћу своје космичке личности**, чије је име остало неизговорено; она има душу што зрачи сопствено-светлосном силом, увек изнова ослобађајућом из Лика жалости за сведогођеним, а повратно до-урезаном у властито јој стење; док светина, у далекој дубини подножја, живи над смрћу увек оног немоћније-другог – остајући при том беспомоћно завидна спрема оног наслућивано-вишег, а зависећа од оног још нижег, и тиме нужно увек за степен мања од своје сопствене мере. А уједно беше **страхотан**, јер све ругло огранака његовог подножја – немерљива гнусоба увек понављајућег образаца једне увек исте појаве насиља, произилазећа из пламена тескобе, што тиња унутар саме идеје нужности властодржног опстанка, а обелодањене у виду зла крајње-исповрнуте силе међуљудских превирања – беше као цена сопствене надвисине, већ по кобно-анђеоској нужности датој у свом претпочетку, предодређена да се деси. Зато је планина праобавезана да у себе немо упија, памти, те бесано сведочи о сваком непојамном ужасу, који погођене жртве међу живим створовима једноставно камени и неприметно додаје њеном камену – како би премашајем мере оног укрштајног, божанско-људског трпљења своју сопствену надвисину искупила. Тако изненада неким доживљено *било планине* натерава сво латентно зло, што лебди у ваздуху њеног подножја, да се ода: – **на тај начин што ће бити, до самог краја, испровоцирано да се испољи**. Без обзира да ли је у питању из нечије обести рањена срна, или негде заточена и мучена девојчица, сама идеја за такав један чин губи снагу онда када се испољи. Јер космос тада, већ у истом трену, са бескрајном оштрином тачности реагује на њу – па чак и онда када се чини да читав свет протиче мимо таквих догађаја, као са готовом намером да их сасвим прећути и сакрије, те да створи привид у свести оних којима се такво што догодило да им се то није никада збиљски ни догодило! Јер, оно што остаје без поредбе у спољном свету, бива по правилу већ искључено из стварности, остајући заточено у *црној кутији*: – месту неослобођене снаге за превладавајућу, несводиво-појединствену реакцију изгнанника. **Дакле**, с једне стране, планина као провокатор још праисконски у човека усађене жеље за прекршајем космичког закона, и, с друге стране, она као страшни неми судац идеји таквог чина и починиоцима таквог прекршаја. Али управо зато себе-(не)-свесна душа природе тражи себи далеког саделатника и садоживљаваоца – у нечем суштински још неживљеном, ледено прауснулом: – у Лицу Месечевом.

Зато месечево бледило, што најављује скоро свитање, еликсирским сузама спира талоге мрачних сећања, те зацељује ране посред бића њему жртвованих звезда – које микростакласто изнова процветавају! И то управо с места својих бивших потпала – проширујући при том свој бол на пољане ковитлања млечне прашине. А то је први пут свежином продисавајуће *сунце-у-ноћи* – као да један до тад неопажљив *бледи*

свитац просветли *згуснути мрак* унутар стихијске светлости, која долази од оног познатог нам прастарог, властодржног сунца. И није ли управо тај смрзело-плаветном ауром обавијени свитац – *ружин тајновито-самооплодни кап-пламичак* – настањен у дрхтаво-разломљеној крошњи мртвог дрвета, које беше путоказно за **стрми пут што води до Висеће Стене?** Јер, то је једна понад свега узвишена стена, као празно-екрански без-улаз у једну природно заграђену пећину. А сам њен напукли зид зрачи светлином наговештаја једног људскијег простора, скривеног посред дубине мрака тог истог – страховито нељудског – бића пећине. Отуд **то путоказно дрво** стоји на *закованој тачки*, **скретници ветрова** – који се сви, својим тугаљивим зовом, спуштајућим са највећих висина, међусобно отимају за прилаз овој најнеприступачнијој Стени.

У каквом само противречју стоје мала сила цветног колутања, заклоњена удубљењем ове преизложене крошње, и околна атмосфера као дво-улазно-излазни, дијагонално-двопресечени збир сударних атмосфера од све четири стране света! Каква напетост изазивања провале ситно-гранајућих сила листања, сузбијених грозницом крошње – која се пред громним ударом једним неописивим грчем затворила у себе! Његове највише гране, усред прекомерне будности, сањају о будућем расплитању својих сићушних сила, које би се, коначно раскорене и у-бескрај-отиснуте, сасвим неопажљивим силницама убрзања расуле по ноћном небу, те остале да плове у *одсевној сфери*: – подвођу које је утврђено унутар зидина непроменљиво фиксираних сазвежђа. А свака се засебна звезда ту купа у воштано-плавој корони властитога сагоревања. Јер, то су управо оне короне које одзвањају – попут звона – унутар себе, и то као кроз **један ветром искрзан простор**: – ходник сводова подигнут унутар звездане плашт-куполе, оне која беше саткана врхом најезде сопствених искрица – у виду сваки пут другачије обојеног микрокрстала. Јер сваки микрокрстал дробни – својим убрзањем – граничну препреку оних макрокосмичких целина на које у свом вечно-настављајућем путовању периодично наилази.

* * *

Купола ноћи би се ту (по њиховој претпоставци) као прозирно-свеобухватна чаша нагнула понад, од ње отпали, предео. То беше предео који, као **према западу успињући**, одише слутњом сунчевог посмртног зрачења. А оно што је ту, заједно са овом постсутоњом сфером, у подземни свет одбегло – а то су вечерњи издаси многих цветова долине – остаје и даље, за поглед земног посматрача, доступно: уоквирено у распон – који траје између уске пруге дима, у којој гори заостатак ове давне земље, и још увек непромењених горње-закачених сазвежђа. И тај **оквир испраћаја нечег сутоње-одметнутог** тежи да поврати то одметнуто, тако што сањарски себе пројектује у најдаље течне маглине, у којима се огледа тек он сам – саздан по мери блиставости његовог флуида. А та маглина зрачи надом једног још увек ненаслућеног пространства за небеску игру; те је она исто што и спирала паљења-и-гашења која нема врх и дно, дакле, **обрчућа купола**, или сам **њен вршак** који је **путујући откачен**: – дакле, **звезда-звекетница** што једина дише у пресеку оног што је у слободном простору неукрстиво, а што је **силом горњег стешњавања доњег понора**, у-вакуум-сабито; – дакле, она, као једина звезда што дише у дну оног понора што гута белину себе-најаве сваке звезде. Тако је и она **као најодстојнија** ухваћена у клопку **спрежног ткања** – мрежу заробљавања блажено-самотних звезда; јер на тај начин све оне бивају приморане на гашење. Али, упоредо са њима ланчано се руше и све остале – у небо-огледајуће црнило оног језера у коме бива удављен и последњи им одјек.

И зато оне крећу изнова да подижу рам космичког вретена, костур своје растући-покретне равнотеже: – ради преобразде клупка властитога им ткања, отпалог из срца умирућег сунца, у **светлост једног другог, разгранатијег сунца** – какво је саздано од безброј огледајућих светлцавости; тачније: од живе нити једне прозирности која ни саму себе више не види. А огњени заостатак те грудве, што даје подстицај сваком новом животном покрету, беше **у долини источне стране** сакупљен и стврднут; и он сам – као **бачена коцка** – прескаче на понорно му опречну, **западну страну**. Јер, то је она страна сненог пра-небо-океана битисања што оличава тишину каква ступа тек након **великог потопа** – а од које тек започиње пловидба у трајно-заклоњеном месту; дакле, пловидба каква би тек од бистрине погледа свог ослепелог путника могла бити предвођена! А то је поглед који би се најпре свио у шкољку острвске увале, да би се (– кроз светлост сопствене двоструке преломљености, услед муњоносног увида у чудо њене потпуне расклопивости –) одмах унутар ње и расточио. То беше острвско-пећинско место трајног узимања замаха за сваки високо-ризици подухват.

***

Такво беше њихов опажај светлосног догађања неба и земље југозападне стране Стене. Али, видевши по први пут и другу страну ових висова – североисточну, која беше пуста и сабласно-скамењена – Ингра је коначно могла да комплетира и откључа смисао колажне мапе читавог крајолика. Јер, тек на тој другој страни проналази оно дуго тражено а само у сну виђено, **отцепљено брег-острвце** што **одговара меторској рупи**, осталој у валовитој низини целе југозападне стране – што је са свих страна оивичена безбројним животом. Тада она схвати да је читав предео *југозападне стране* извесна текстуална мапа, са недостајућом **коцкицом** садржавања кључног места њеног тумачења, и то **одметнутом на североисточну страну** – а која је место потпуне склоњености само за оног који је кадар да уз помоћ ње сустваралачки “испреписује” читаву ширину нагло-заокретних визура крајолика. И услед изненада схваћене спреге између удаљене силе покретања свог даха и моћи свог растумачења ове виђене загонетке, прођоше јој кроз главу ове речи: ”Ко зна удисати ваздух мојих списа, зна да је то ваздух висине, јак ваздух. За њега неко мора бити створен, или је не мала опасност да се у њему прехлади. Лед је близу, усамљеност стаховита – али, како мирно леже све ствари у светлости, како се слободно дише, како се много осећа под собом!” (Ниче*). – О, када бисмо само могле остати овде и по ноћи, и на миру посматрати пун Месец!* – уздахнула је Марго кроза све три.

Поподневно брујање долине подножја као да се одједном **довело до гласовног успона**, одбивши се, како им се свима учинило, о бледи лик пуног Месеца и његову сабласну туђину – добивши при том на убрзању, те уједно се преломивши на безброј лутајућих мелодија потеклих од, из дубине долинских чашица, збирно-издахнутих звекет-кристала. И тај **обрушавајући расазвук, одбијен** с висине злосрећног сусрета Месечевог камена, беше довео до поновног сударног уједињења кристалних сегмената истих тих птичје-мелодијских линија – и то све до њиховог комешајућег усковитлавања на рубу понирања у долину, која је у себе бесповратно упијала сваки, *с стрмина кликнул, зов*. Ковитлање збрке птичјих звукова, што беше у садејству с надлазећом јеком гласова из одшкринуте планинске пећине, постаде све јаче, прешавши у хуку која је попут воде почела да удара и навире уз окомиту Стену. Више је било немогуће разлучити звук ветра од збирно-птичјег звука. И будући омамљене овим нагло-полетним хаосом звукова, у коме као да је било нечег одмамљујућег, све их скупа у тренутку већ савлада сан: у њих четири заспале, хучно-пенушасто је уструјала једна бујица, извукавши, за тренутак, њихова етерична тела као свилену бубу из одбачене тежине чахуре. Тада се све скупа, као по једном унапред одбројаном трајању сна, пробудише. Беше само једна – Едит, њима из знатижеље случајно придружена – коју то не беше потпуно захватило те која се на време прену. Крик нељудског страха проломио се долином: јер ова девојка беше управо видела њих три, како босоноге, ћутке-сагласно, и не обазирјући се на њене дозиве, крећу да се голим рукама пењу уз стрму шикару најгорње литице, грчевито се хватајући за шибље, као што то чине слепци у мраку – коначно и нестајући, пратећи при том у корак Ингру, у пурпурном облаку који је иза зида одшкринуте пећине наједном иструјао, обавивши при том и целу спољашњу страну Стене.

Шта се догодило на Висећој Стени ? (почетком 20. века, на дан Св. Валентина, у Аустралији <1>). Осим тела старе васпитачице нађеног у подножју, која је такође босонога кренула уз Стену – иако им се тек касније придружила, и читала књигу док су оне спавале – није нађено ни једно друго тело, а у малој околини у којој су се сви познавали није било никог ко би их непримећен могао отети. После седам дана пронађена је онесвешћена Ирма, нешто ниже од места њиховог нестанка, иако је на том месту све до пре тог дана није било. На њој није било трагова никаквог напада – и, чудновато, иако су јој руке, као услед хватања за трње и грубо шибље, биле рањаве и нокти поломљени, босе ноге су јој остале нерањене, као да јој нису биле ни потребне за пењање уз Стену, односно, као да је *уза стену нечим силовито била ношена*. Када се освестила није се ничег сећала, чак ни тога како је на Стени заспала. Убрзо после тога родитељи су је извадили из интерната. Сара је тврдила како је Ингра предосећала да се неће вратити, те да је била особа која је познавала извесне тајне. Из жала за Ингром и Марго Сара се разболела, да би, након краћег времена, испустила душу у онај њоме обожавани стакленик где јој већ задуго беше забрањено да улази. Једна свима њима наклоњена учитељица узалуд је покушавала да заштити Сару од управитељице када јој је претила да ће да је врати у сиротиште из кога беше само уз пуку срећу пребегла. Тој учитељици је Сара најавила своју смрт, претходног дана, у њеном сну: – то беше исти сан какав се у сасвим исто време догодио и њеном сиромашном брату, запосленом у оближњем месту, који јој није знао помоћи. Мештани, пак, причаху како извесно биље на Стени, онда када је пун Месец, стиће моћ да се само од себе видљиво покреће. Свачији би сат свој откуцај заустављао у подножју ових стена, и то тачно на подневном подеоку, што је указивало на присуство јаког магнетизма. И све те приче које су се муњевитом брзином шириле по интернату створиле су панику код готово свих ученица и њихових родитеља, па и самих учитељица, да би,

на крају, прерасла и личне интересе који су их ту задржавали. Школа је пропала, а стара управитељица, оставши готово сама, извршила је самоубиство због свог “грађански недозвољеног неуспеха”.

Отуд се чини да збиљска опасност по ове неуклопљене девојке није ни долазила од споља, са Висеће Стене, већ **од изнутра**, из саме образовне установе – која их беше суштински онемогућавала у оспољењу њиховог сопственог израза. Јер, оне су само исклизнуле из једног система у кога их је неко, ко је остао скривен иза лика уистину само употребљене управитељице, хтео сместити у корист свог властитог ојачавања у њему! А са њиховим исклизнућем пропао је и тај неко који беше безмало завидан према њиховом знању непознатог порекла – тек наизглед нимало вреднованом у једној широко-погледној енглеској установи!

/Сходно Сариној причи: Ингра је обележавала, у мапама пређених крајолика, **извесна усисавајућа места** – која су била “пролази ка једном времену у коме првостворена светлост-у-вакууму још није добила канибалистичку природу”; а и сами крајолици при том беху не друго до *одливци кретања њених струна*. Затим је однос тих собом уписаних тачака преносила на душевни профил живља који је на том тлу поникао, као и оних досељеника које је крај не-случајно привукао, те на све оне који су са њима могли бити у некој посредној вези. Тако је могла да увиди многе добре и зле склоности у људима и пре него што би се ове показале; те и да, на неки начин, убрза тренутак њиховог оспољавања. А то одавање тачне мере нечијег индивидуалног зла њој није било толико важно због доношења једне засебне пресуде, колико због тога што је **тек ланчаним ширењем нечијег притајеног зла, кроз масе, могао бити пређен праг свеопштег бола**. И отуд би коначно Лице Месечево, што залуд зури у Јаз Неизрецивог – зарад *бриге* над *оним* који би се *ту* могао појавити – било обрекнуто плану сопственог **премашајног** стварања; дакле: највишем добру./

Јер управитељица је, услед амбициозности по питању школе, хтела – што се испрва и не беше чинило као лоша идеја – Ингру да ослободи бриге за породицу, како би, након изласка из школе, наставила да се бави предавачким послом. Тако је у једном моменту дошла до идеје да преусмери њену безмалу саосећајност од присутних на *одсутног*, односно, да је већ за време њеног школовања врбује за свештеницу – којој би, свакако, остало довољно времена да буде и предавачица. А то је чинила нарочитим претворним средствима: направила је договор са извесним пуританским свештеником, који је из потаје приписивао ученицама додатну школску литературу. **Та квазипоетска литература** је посебно садржавала **алузију**: – да је посвећеност извесне (не-историјски блиске) женске особе (ипак историјском) Христу, био узрок његовом измакнућу ништавилу, те да је *она* мост

“ не – нећу
пустити
ништавило

оче – – – ја
осећам ништавило
обавија ме ”

који га чини непрестано присутним међу људима, и то на начин да их све – кроз пример своје властите опијености њиме – уљуљкава у заборав свих придошних патњи и брига. А тако се и најзад губи, из свести грађанства, последњи траг одговорности за зло у свету; – јер то се све препушта апстрактној фигури оца, идејном творцу који **никад не бива проверен у времену**, – док сви (условно) просечни људи постају робови сентиментализоване слике света. Ингрин укус, пре свега, а потом и њен ум, није то могао да прихвати. Али, за кратко ју је била занела Ирмина лепршавост, којом је она управо потискивала узнемирење због одвојености од мајке – оне која ју је програмирала за лов на спокојну удомљеност; – а та је урођена јој љупкост (чини се: сасвим несвесно) приањала, као декор, уз ову идеју притајене чудовишности. Свакако, о тој истој идеји Ирма скоро да није ни размишљала, одбацивши је немарно, одмах за Ингром.

ИИ можда је зато Висећа Стена, *вулканског порекла, ушће измене добра и зла*, убрзо повратила Ирму; најмлађу, **Марго, међутим, није**; – јер ова, иако у неком смислу беше слична Ингри, можда по томе што је отелотворавала згуснут (али и у-себи-замењен) вид њене стратегије, њу никада не би опонашала дословно; она као да је имала један **спрам њих две сасвим одвојен**, премда мање захтеван пут. Јер, она као да никад није ни изашла из *пећине старице* и предала се *зебњи њеног одјека*, као да никад није ни искусила *језу*

стазе њоме дозваних путника. Но, она је ипак с напором одржавала *последњу рајску оазу, стврдлу грудву црноцрвене земље, светлосни заосататак* једног *с врхунца* виђеног – још неупотпуњеног, и стога враћајућег – времена. Утолико би се могло рећи да су управо њене, сред заноса њиховог завојитог успињања прво-изговорене, речи – коментар о бесмислености људских живота у подножју – биле кључне за нестанак свих трију истовремено. Марго, стога, а ни једна друга, беше медијум *старициног вабљења*: управо она **као најбезазленија** беше **улог** за то да **последња духовна странпутица** – заказивање једног нељудског прорачуна, или смрт зверског свепосматрајућег створења – **од коначне постане бесконачном**; односно, да се путем отелотворавања нечијег **удаљеног саосећања** непрестано **враћа-на-земљу**. Па иако Марго беше медијум целог догађаја Ингра их је, чак и у последњем јој несвесном стању, предводила – јер је само она поседовала шесто чуло: **мерач простора и времена!**

А када би се најзад тргла из тих полу-стања, Ингра би увек схватала да је била, као по сили неке дуго припремане и на њу групно вршене сугестије, поистовећена са том улогом која (попут химеричке двојнице) њеној личности није нимало одговарала. И тако она осети не баш кривњу, али свакако знатан немир, већ и због саме чињенице што је неко уопште може опажати, тј. пожелети да опази на такав изопачен начин. Као да однекуд има некакву непријатељску двојницу која се, за тренутке, показује јачом од ње; – и којој може трајно да измакне само **под звоном смрти**, које над њом **надвија блага рука** скоро преминуле јој баке. Напор ума који је предузела да би све то себи макар донекле објаснила (– тим пре што је зов те хипнотичке силе био у суштој супротности са оним што је у току свог ранијег школовања усвојила, како о хришћанском богу-сину тако и о његовим старијим и новијим проповедницима, те је сву гадост коју је овом новом едукацијом проживела, морала, макар у полазној иронијској претпоставци, да припише себи самој –) резултовао је тиме да она **тај свој подвојен лик** протумачи као сопствену (али и на друге, себи блиске, ширећу) **жељу-за-смрћу**. И то све ради добитка, за нову генерацију на земљи, једне измењене визууре сагледавања природе, која би уједно бацала светло и на сваку икада збиљу, а месечевим каменом упијену, **лепоту-у-удесу**. Дакле, то све ради узнешења **собом виђене лепоте** преко **амбиса случајности** које је **скупа**, у доњем јој зрцалу – **мору свитања нове јој савести** – кроје. “А високо над дахом подневног певања (...) лебдела је ноћна звезда својом путањом, симбол и она, симбол једне љубави што се именом назвати не може, а хоће да сиђе како би земаљско уздигло у Сунчев свет.”* /Херман Брох/. **И је ли та поларна звезда она водиља бога-творца која га тера на преображај – на отклон од стања властодржне апсолутности?** Јер то би значило да је Ингрина највећа нада била у том предувидењу: – да ће се **умирући стари бог самим собом** дотерати до тачке своје апсолутности (**места бесконачне смањености**); – чиме би се онај **тек развијајући** могао ситуирати у неко сасвим другачије осветљење спрам палог света, на некој потпуно нам непознатој равни, и то кроз своје **безгранично отуђење, ватрено прекрштење, или смртно постајање**. Јер, више нико и ништа **овом старцу** неће – па ни мит о моћи неусловљеног из-себе-стварања – помоћи да се утемељи **пре-далеко**; нити ће моћи више да се укопа **пре-дубоко**, то ће рећи, **насупротив** бескрајно себе-искушавајућег **мора случајности**; тачније: – као “вампир”:

“шта!
уживати у
присуству
а заборавити га
одсутног
– једноставно незахвалност!”

Дакле, “високо поучна” литература заверених подводача, која чињаше “побожну” залеђину интерната, деловала је на Ингру и њено блиско окружење **у дијаметрално супротном правцу** од очекиваног. И је ли случајно то што су, у подножју Висеће Стене, баш онда када су се казаљке сатова зауставиле на **подневном подеоку** (– врхунац отуђења Сунчевог од најдубље тачке Ноћи, када и беше **бачена коцка** –), девојчице смештене недалеко иза Ингриних леђа читале следећи текст:

“Не, ти ниси мртви
– ти нећеш бити међу
мртвима, увек у нама
постати једно
уживање (никад доста
горко) за нас –

и неправедно за оног
који остаје тамо, и је
у *стварности* лишен
свега тог с чиме га
повезујемо. ”

(У њиховој паузи у читању, Ингра је, уздрхтавши, откачила с своје огрлице **мали брилијантски сат**, који јој је – по њеним речима – “непријатно висио изнад срца”*. Читање се одмах затим наставило:)

„не смрти – ти га
преварити нећеш -
– ја користим
то што ти га вараш
– због његовог срећног
незнања у њему
– али с друге стране
ја ти га преузимам
за гроб идеални ”

(Маларме: *За Анатолов гроб*)

Дежурна васпитачица је на то врло одобравајуће климала главом, мислећи, свакако, да се ту ради о непосредној алузији на Христа. Али, заправо, **НИКО НИЈЕ САСВИМ ЗНАО** о коме ту беше реч:

Можда и не *о ономе*, који се са (одвише) апстрактно представљеног неба спустио на (одвише) напаћену земљу, да би на њој једног дана – кратко, тј. пре (одвише претеће) пропасти света – царовао (и то одвише пуноправно). Јер управо се ту може опазити **знак следеће претворности**: била би, чини се, далеко слободоумнија (чини се: *демократичнија*) одлука да одабрано-мртви (“подземни” усклађиваћи искустава генерација, **износници духа савремености**), много пре него одабрано-живи (они који услед мање јасноће вида још увек подлежу каквом-таквом вођству), оду на светкујући Сион са (не-необходно изабраним) Христом – како би се наговестило једно царство различито од палоземаљског; **те како би најзад био досегнут врх планетарно-друштвене промене, те нестало потребе да се буде вођен**. Јер, тек би то био онај *врх планетарне савести* путем кога би се *стабло духа* раскоренило и космополитизовало, а “време продужило у безвременост”* /X. Брох/.

То би можда радије био *неко ко се* с још-не-потресене земље (бесповратно напустивши своје краљевство: – “морем захваћено, али не и морем уништено” –) узнео у небо, тиркизом *себе-отргле лађе сутона* обојено: – подупирући див, Атлас; можда: – дух трпљења *прекидне* тишине унутар *непрозвучале* главе Орфејеве; можда: – Хеспер, у свом несхваћеном захтеву за обуставом у бити неумног уздања народа у *удаљено острво свезнања*, чежњом одметнут на полуварљиву јер ледом-обавијену Венеру; **али понајпре**: – Калисто, *анђео међузоне*, што се радо креће кроз буре и спојене вртлоге, а иначе мирује, и нико га не примећује док не доживи *узносни бродолом*.

* * *

А једне предвечери, у лето након Ингрине и Маргине смрти: – сутоње буктиње неправог ускрснућа, упаљене у уским прозорским окнима самом интернату оближње цркве, беху одбијене о бели надгробни камен (на којем су још уклесана њихова имена, иако оне ту не почивају); а њихови одсеви укрштени у **зеленој зони**: – месту ишчекивања *поларне звезде*.

* * *

Остао је ту само један дрзак млади путник сизифовске упорности, који непрестано гледаше у правцу врха ове најнеприступачније Стене. И чак се једном усуди да – осећајући дах чисте свесности у биљу које држаше под прстима – погледа у закрвављен круг Месеца, дрхтећи. Питао се, из сопствених предзнајућих дубина, на који начин је велико смрт-уточиште (– онда када се, зарад њихове заштите и очувања за неку далеку будућност, ту већ тренутно расклопило –) уопште могло да однесе њихова физичка тела; односно, да их раствори – све до у етер што струји кроз ниско висинско зеленило. И тек се **тада сети** како је митска Алкеста, у замену за продужетак овоземаљског живота драгог јој Адмета, без трага нестала на онај свет:

”(...) Зар мени нешто остаје од оног што бејаш овде? То што умирем и јесте разлог. (...)
 (...) Али, он још једном виде девојчино лице где окреће се к њему, с осмехом светлим као нада, које безмало било је обећање: да ће се када израсте из дубоке смрти вратити њему, живом --

Тада он клечећи, нагло прекри лице своје шакама, како не би ништа више видео после овог осмеха. ”

(Рилке: *Алжеста*)

<1> : Главна радња филма препричана је управо у овом пасусу, рачунајући при том и претходно сведочење четврте девојке о догађају на Стени. Осим неколико цитираних реченица које су изговориле прве три девојке, у подножју Висеће Стене и пењући се на њу, а које сам обележила звездицама, није коришћен ниједан други текст из овог филма. Преостали део приче као и описи предела и ликова нису базирани на филму, већ су проистекли из мог личног угла виђења паранормалног догађаја о коме је ту реч, а који са текстом филма творе **интертекст**.

Такође: ја сам радњу филмске приче изместила с јужне на северну Земљину полулопту, те сам упоредо томе и нека Венерина обележја пренела на Северњачу – која је отуд изгубила улогу предживотне нити а добила улогу посмртне водиље.